

TÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda: Lyceumi nyomda — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: Idősbb Czegei Wass György naplója (XXII-ik közlemény). — Diarium Vitae Aerumnosae Georgii Cserei. (IV. közlemény). — Consultatio in Arcem Fogaras (1688). — Apafi Mihály levelei czegei Wass Jánoshoz. — Kölcsey Ferencz haláláról. Közli K. Papp Miklós. — Leményi János fogarasi püspök levele hr. Wesselényi Mikóshoz (1848). — A n-enyedi ifjuság levele br. Wesselényi Miklóshoz. — A br. Wesselényi család irodalmi kincsei. a) Kluuzál Gábor levele. b) Bajza József levele. c) Ujházi Lészló levele. d) Gr. Battyái Lajos levele. — Tárca: Egy szemtanu Petőfi haláláról.

14. Az bágásia ment Lévára, mi pedig Urunkkal mentünk Verebélyre

15. Generalis Bercsényi Uram jó reggel ide jött, de ebéd után ismét visszament, mivel az Németeknek az portássa az Vágon általcsapott volt, de az miéink szerencsésen általnyomták, elesvén egy néhány benne.

16. Ismét Generalis Bercsényi Uram és Károlyi Sándor Uram ő nagyságok oda jöttek Urunkhoz, az Német pedig az Csalóközben takarodott, csak azért portázván az Vág mellé, hogy bagásiáját s gyalogját berekben szállit-hassa s vihesse.

17. Bizonyos hadak mustrára mentek ezekkel és az Generálisokkal.

18. Febr. Urunkhoz jövéen az Generálisok mind az hárman, ugy mint: Bercsényi Sigmund, Eszterházi Antal, Károlyi Sándor ő nagyságok, egész éjszaka, többnyire és ebédig együtt conferálván, Károlyi Sándor ő nagysága bizonyos számu hadakkal commenderoztatik az Dunán által, hogy az Dunán túl valókat az Urunk hűségére és az magyar nemzet szabadítására felültesse és onnét distractiot tégyen az Németeknek tüzzel, vassal. Eszterházi ő Nagysága küldetik Kassa felé, hogy az hazaszökött és elszélyedett hadakat özsvegyűjtse és felhajtsa, Bercsényi Uram ő Nagysága pedig menvén a Vág mellett a hadakkal vigyázván az occurrentiákra és alkalmatosságokra és az német operatiojára, Urunk penig ebéd után megindulván Verebélyről, hálni jöttünk Kis Csecsére.

19. Febr. Urunk megnaplott, én pedig Lévára mentem bé, mivel az szekeremmel ki Taplocsáról sem jöttek volt és ott voltunk az Urunk bagásiájával.

20. Urunk Kis Csecséről megindulván

IDŐSBB CZEGEI WASS GYÖRGY NAPLÓJA.

I. Jan. 1704— 31. Oct. 1705.

1705.

(Folytatás.)

Febr. 11. Estve már setétedni kezdett, hogy Generalis Bercsényi Uram elment vissza az hadakhoz.

12. Volt hire, hogy Urunk meg fog indulni.

13. Ebéd után az német rabokat megindították Szathmár felé estve 6. s 7. óra között, mi is Urunkkal megindultunk, minden bagasiáját ő nagysága elhagyván, hirit hozván, hogy az Németeknek az lovassa egészen az Vág mellé Szerénhez jött volna, mi pedig volnánk Kis Csecsin.

ment Léván feljül Csepő nevű faluban hálni, én is Léváról estvére oda kimentem.

21. Jó reggel onnét megindulván lefelé szándékozván Urunk ő Nagysága, igyekezvén Erdélybe bémenni, Generalis Bercsényi Uram jó darabig kísérte Urunkat, mind együtt beszélgetvén ő nagyságok, hanem az háló helynek fele utjából Léva felé, Bercsényi Uram ő nagysága visszatérel elbucsuzván ő nagyságok egymástól egymás megcsokolásával és többire könnyezéssel, kivált Urunk, és hálni jöttünk Szemeriaiban.

22. Febr. Hálni jött Urunk Innen nevű falutskában, de sokan el nem térvén, mi jöttünk hálni Szalamiában.

23. Jöttünk Szécsenben.

24. Hushagyó kedd lévén megnaplottunk.

25. Hálni jöttünk Cazlárban, Radvánckzi Uram is veggel érkezvén Szécsenben Erdélyből egész Cazaig Urunk mind véle. beszélgetett, Szöllösi is ugyan ő kegyelmével érkezett, Tököli fejedelemtől az tengeren tul.

26. Hálni jöttünk Péter Vásárára.

27. Hálni jöttünk Botsra.

28. Febr. Bejöttünk Egerben, az püspök kijövén eleiben Urunknak az egriekkel maga Hazain jöven ki, az egriek dobbal, zászlóval és szemben lévén Urunkkal, az püspök előre eljött és az város kapuja előtt több papokkal, szerzetesekkel együtt megállván és Urunk is érkezvén, hosszas oratioval Urunkat köszöntötte és a város kulcsát Urunk kezébe adta, esmént viszont előre jöven, Urunkat az templomba vitte, holott Te Deum Laudamust énekeltek, és onnat kijövén az maga házához szállította ő nagyságát, még pedig Urunk bėjött az várba, három versben is löttek ágyukkal.

1-ma Martii. Bizonyoson hozták meg, hogy a Leopoldi Németekben vagy 300-an bejövén égetni s praedálni, kiket is Otskai mind levágtván, ugy anynyira, hogy csak öt vagy hat szaladt el belöllek, melyet meghallván Haiszler, ujjabban a Csalóközbül az Vág mellé nyomult egész hadával és ujjabb praesidiumat küldött Leopoldban, az alatt pedig Károlyi Sándor Uram ujjaban az Dunán általment, hogy a Dunántúl valókat Urunk hűségére felültesse és ő Kegyelmeikkel Ausztriára és Styriára menjen.

2-da Martii. Délután Urunk ő nagysága Eger várát járta meg, és annak munitioit investigálta, másszorra hagyván a casamaták megjárását, mivel csak az is fél napot befoglal.

3. Helyben voltunk s nyugodtunk.

4. Mart. Vadászni ment Urunk ő nagysága ebéd után.

5. Helyben voltunk.

6. Ebéd után a várost kerülte meg ő nagysága.

7. Secretarius Pápai János Uram által probáltattam hazabocsáttatásomat, de el nem bocsátott, halasztván ő nagysága bemene telére.

8. Az francia követ közelitvén, készülgettek acceptálásához.

9. Jó reggel Urunk vadászni ment, de én ki nem mehettem, rosszul lévén a csömör mián.

10. Az francia követ közelitvén Urunk ő nagysága Hoffmester Uramat fő ember szolgálival, bėjáráival, étek fogóival és hat zászlóallya karabélyossaival, maga ő nagysága szerszámos vezetékjeivel s hintójával eleiben küldi, hogy másnap reggel az háló helyrül, minekelötte megindulna, acceptálja.

11. Martii. Hozta be Hoffmester Uram azon pompával és dispositioval, melylyel Urunk ő nagysága ő Kegyelmet küldte, és disponálta volt a francia követet ide Egerben, a ki is egyik Generalissa a francia királynak, és az Urunk szállása előtt (u. m. püspök Uram házai előtt) azon pompával elvévén, 11 és 12 óra között délben elvívén szállott le az maga szállásán, hanem estve alkonyadotkor titkos audientiára ment fel Urunkhoz.

12. Martii. Lött publica audentiája az francia követnek Kegyelmes Urunknál ő Nagyságánál azon pompával, mellyel béhozott, felöltöztetett lovakkal, maga hintón jöven fel, többet tett ezzel, hogy az palotások, az udvar három sorban rendet állottak, az két hajduk pedig az szállásátul fogva fél uttól kísérték és visszamenőben is azon pompával vitték vissza.

13. Fenn volt ebéden az francia követ Urunk asztalánál elsőben.

14. Hallatott, hogy közelitettek Bécsből

ide Urunkhoz expediáltatott Szirmai, Oklottsányi és Viza nevű Püspök Uramék.

15. Tanultam ki és vöttem észre bizonyosan, hogy Urunk ő Nagyságának nehézsége legyen reám a sok hamis delatorok, informatorok s vádlók mián.

Eodem hozták, hogy Károlyi Sándor Uram ő nagysága mellé az Dunán túl lévő magyarokban felesen felültek volna és hogy Austriát ujjabban égettetné, s pusztattatná, a Svée pedig Saxoniában ment volna.

16. Jó reggel Urunkkal vadászni mentünk s estvére jöttünk vissza.

17. Az Bécsből expediáltatott magyarok Szécsenben érkezvén Urunk parancsolatjából megtartózkodtak.

18. Ismét Urunkkal Maklár nevű falu felé kimenvén, ő nagysága a Singuratakkal nyulászott, de kövér haszonnal, ebédet majd két óra felé évén, ebéd után visszajöttünk Egerben.

19. Ebéd után a francia követtel ment ki ő nagysága lovan sétálni.

20. Bizonyosan hozták: Hogy Haiszler minden hadaival Csallóközben menvén, Komáromnál a Dunát kötteti által.

21. Ismét Urunk Maklár nevű faluban ment ki reggel, ménését hajtván ő nagyságának oda, annak nézésére.

22. Martii. Méltóságos Generalis Bersényi Uramtól egy Dunán túl való Szentványi nevű expressus érkezett, ki is Károlyi Uramtól jött volt bizonyos hírekkel, a többi között hozta, hogy afele földnépéből szedegett és mostanában összeszerkesztetett két regementet a Dunán túl Károlyi Uram dissipáltatott volna.

23. Udvari kapitány Vay Ádám Uram expediáltatott Urunktól, hogy az Dunát általköttesse.

24. Urunkkal vadászni mentünk ki, és estve jöttünk bé.

25. Nagy postája lévén Urunknak, ki nem ment.

26. Ismét Urunk jó reggel Maklár felé ment ki singorázni, az francia követ is kimenvén ő nagyságával.

27. Benn volt ő nagysága az udvara rectificatiojába munkálódván, udvari cancellariust és egyéb kívántató udvari tiszteket is constituálván.

28. Ebéd után csak a város körül lovan maga mulatására kiment ő nagysága.

29. Estve igen nagy dörgések, és vilámlások löttek, melyek caniculában is számot tettek volna, és egyszeri csattanásban menkö is esett le az városnak felső része tájékán.

30. Jó reggel Urunk ujjabban Maklár felé ment ki singarózni, és ebéd után erdőre ment vadászni, csak estve felé jött bé ő nagysága.

31. Ebéd után az feredőben ment ő nagysága.

1. Aprilis. Posta nap lévén, az postára leveleket iratott ő nagysága.

2. Esős és alkalmatlan idő lévén, benn volt ő nagysága, én pedig haza bocsáttatásomban munkálódtam.

3. Aprilis. Urunk vadászni ment ki, de engem ő nagysága elbocsátván nem mentem ki pamftom és protectiom irásában munkálkodtam.

4. Érkeztek be ide Egerbe a bécsi követek u. m. Viza püspök, Szirmai, Okolitsányi Uramék, adjungálván az császár parancsolatjából és praeficiálván magoknak az kalocsai érseket, Szecsénit.

5. Lettek szemben Kegyelmes Urunk ő Nagyságával és ebéden is fenn voltak, de minekelötte a többivel szemben lett volna ő Nagysága, már annak előtte Szirmai Urammal szemben lett és sokat beszéllett.

6. Bucsuztam el Kegyelmes Urunk ő Nagyságától, legelsőbbén így szólván: Méltóságos fejedelmünk, nekem jó kegyelmes Uram! már Nagyságod kegyelmességéből hazámba vissza igyekezem menni, várván Nagyságod kegyelmes parancsolatjától, mit fog nekem parancsolni? melyre ő Nagysága kegyelmesen felel és velem való discursusát ő Nagysága hosszason nyujtja, melyre én is, az mint az dolog és discursus hozta, szovaira vissza feleltem és el is menvén ő Nagyságával, egymáshoz szólottunk s sokáig folytattuk és elvégezvén a beszéllest, így én bucsuztam.

Mind ezek után, nekem érdemem felett való jó kegyelmes Uram! az vén Simeonnal ezt mondom: Mostan bocsátod Uram el a te szolgádat békességgel, mert látták az én szemeim a te szabadítódat, azért én is Nagyságod kegyelmességéből elmegyek, hogy fenn

szóval kiáltsám az Sionnak közepében és Jerusalemnak utczáiban: Éljen, éljen az mi Urunktól Istenünktől nekünk küldetett szabeditó, tegye Isten az Nagyságod nevét hiresebbé mind ezek előtt lőtt erdélyi fejedelmek felett, magasztalja fel Isten az Nagyságod Méltóságos fejedelmi székét, nagy emlékeztű Méltóságos erdélyi fejedelmünk Nagyságod édes elei szüléi székük felett is, mentül hamarébb engedjen ő Felsége Nagyságodnak oly kívánatos alkalmatosságot, melyben Nagyságod szegény hazánkban kívánatosan és szerencsésen jöhessen bé édes életől, szüleitől biratott örökös országának s földiben egészen kezibe való vételire és bírására, melynek alkalmatosságával közönségesen mi is consoláltassunk, én pedig egészen magamat, életemet, testemet egy csepp véremig ajánlom Nagyságod kegyelmességében és devoveáltam Nagyságod hűségében és szolgálatjában élni és halni, instálván Nagyságodat azon, méltóztassék Nagyságod engemet több igaz hivszolgái közzé számlálni, és az melylyel azokat, engemet is azon kegyelmességével Nagyságod éltetni! Elhallgatván ő Nagysága kegyelmesen, ő Nagysága is replicála, annak utánna Szent-Mártonról való feleségem memorialissát praesentáltam, elsőbben szóval declarálván ő Nagysága előtt az dolgot, melyre ő Nagysága kegyelmesen mindjárt resolvált és megadatása s kezünkbe való assignatiója felől az erdélyi consiliumnak parancsolt, csak már ott ne turbálják dolgom.

7. Expeditiomat kezemhez vevén, ebéd után 12 óraker Egerből kiindultam, püspök Uramat is Urunk elbocsátván, nem lévén alkalmatossága, magam lovaimon hoztam el, halni jött Szent Mihályban.

8. Jó reggel megindulván még 10 óra előtt a Tisza partra érkezünk czegei révhez, de az hidast Szolmákra vivén le, csak csolnokon költözvén ált a Tiszán, lovaimat az csolnok mellett usztatván által, halni jöttem Ujvárosban.

9. Jó reggel Ujvárosból megindulván *) halni jöttem Létára.

(Folytatása következik.)

*) Még 9 óraker kiérkeztem Debreczenben, ott sokat mulatván, debreczeni bíró Dobosi Uram is szállásomra jövé.

Diarium Vitae Aerumnosae

GEORGII CSEREI

Senioris de Nagy-Ajta. 1756. consignari ceptum.

(Folytatás.)

2-da 7-bis mentem Kolozsvárra a néhai b. e. generalisné gróf Gyulai Ferenczné asszonyom temetésire. 5-ta jöttem haza Kolozsvárról.

8-va indultam a generalis székre Kolozsvárra, 15-ta jöttem onnan haza.

Az kolosvári szék alkalmatosságával 14-a jöve tudósítasom, hogy Felséges asszonyunk kegyelmességiből supernumerarius tabulae assessornak resolváltattam, ezen széken válédicálni akarék vala a nemes Vármegyétől, de igen sok publicumok lévén, hogy a candidatiok az időt el ne fogják a nemes vármegyére kére, hogy még viseljem főbírói hivatalomat, usque ad 27-mam 9-bris és az akkor celebralandó Generalis székre halasszam bucsuvételemet s addig kívántam a nemes vármegyének contentumát tenni.

18-va Indultam Vásárhelyre, onnan 21-ma kimentem Kálba.

25-a Kálból kiindultam, 27-ma haza jöttem Frátára.

10-a 8-bris mentem Kolosra az ujjonnan kezdett Investigatoria, 12. jöttem haza.

16-ta mentem trigualis törvényre Barabás uramék dolgába Szoporba éjszaka 4. óraker jöttem haza.

17-ma mentem Cassa visitatiojára Szovába.

18-va jöttem éjszaka haza.

16-ta ment a feleségem Kálba a szüretre, kevés de igen savanyó borunk lön nem képes innia.

Kálba lön borom Urnarum 200.

Fölváron " 30.

Botházán " 20.

A mü büneinkért mind igen kevés, mind igen savanyu borunk lön.

Ebben az holnapban a tatárok reméntenül beütvén Molduvába, ott égettek, praedáltak, raboltak, a szegény rabokat mind a Pruth vizén által akarták vinni; igen sokat belevesztettek a vízbe, úgy hevert a holt ember a parton, mint a kéve, mely mia ezen

mű országunkba is igen nagy rémülés vala, de a passusokat mind bevágták, és feles strásákat rendelték a passusok őrzésére, az Isten ingyen való kegyelméből megőrizze, hogy a gonosz pogányság az országunkra be nem üte, mert mivel a török császár akarhatja ellen költek volt fel a tatárok, a török császár feles törökeket küldvén, visszaverette őket.

31-a 8-bris mentem Kolosvárra a sokadalomba.

4-ta 9-bris onnan kijövén Szováton maradtam a feljebb említett investigationak purisatioja végett. 9. jöttem haza Szovátról, az nap vettem örvendetes hirt a tatárok visszaveréséről, addig igen nagy félelemben voltunk.

12-ma Indultam Vásárhelyre.

14-a Introdualtattam a méltóságos erdélyi királyi táblára, az nap be is esküdtem az táblai assessorságra, holott is legelsőbszer pronuncialtam az háromszéki Szörcei uramék divisionalis causájában, mivel pedig még fungálnom kell a főbirói hivatalba, minekutánna két napi szolgálatot tettem volna, 16-ta kikéredzettem, és Vásárhelyről jöttem Ernyébe, az marosszéki Gyras székre, az nap estvére mentem Kálba.

18-va Kálból kiindulván estvére jöttem Szász Szöllösre, Sándorházi János uramhoz.

19-na Ebédre jöttem Bajniczára B. Corđa György uramhoz, estvére jöttem Oroszfájára valami executiora, háltam Gyulai Sámuel uramnál.

20-a jöttem ebédre Nagy Czégre, estvére Báldra Béli József uramhoz.

21-ma hazaérkeztem Frátára.

26-a indultam a Generalis székre Sukra.

30-a jöttem vissza, ezen a széken bucsuzám el a megúnt főbirói hivaltaltól, de az nemes vármegye kérésére ismét felválloltam még az resolutiok megjönnek, hogy legalább ujesztendeig elviselem a főbiróságot.

10-ma Decembr. mentem Gyulatelkére.

11-ma jöttem vissza.

17-ma mentem Órbe az imputatoria.

19-na jöttem vissza.

30-a Decembr. Küldöttem egy soldosnak redemptiojára az méltóságos főispán ur kezében Rf. 25.

Ezen elfolyt 1758. esztendő is elég fatalis szomorú esztendő lón, mert ugyanis ezen esztendő sokféle betegséggel köszöne bé, kivált a pleuritis az egész télen uralkodott, számtalan embert horda a más világra, csak innen Frátáról az elmúlt télen circiter holt ki 100 személy.

A tavasz többire száraz lón, mely mia a törökbúza ki nem költ, felette kevés törökbúzánk lón, a mi kevés termett sem ért meg.

Tavasz gabona is a szárazság mia, majd mondani semmi sem lett.

Kaszáláskor szüntelen esni kezdte, *) mely miatt rossz szénát csinálhattunk.

Ősz búzánk is igen kevés termett, s többire mind tövissesek voltak a búzák anynyira, hogy nem is lehetett aratni a rettenetes tövis miatt.

Az egész ősz felette esős volt, mely miatt Sz. Mihály napig semmit sem lehetett vetni.

Sz. Mihály napja tájba felderülvén az idő jó száraz napok szolgáltak.

21-mo 9-bris ismét megváltozván az idő esőre fordult és sokáig tartó esős idő szolgálta és circa 14. Decembris felette nagy sárral fagya meg, szertelen rossz utak vagynak, csak a nagy száraz hideg idő tart, semmi hó nem lón Karácson napjáig.

Ezen 1758-dik esztendőben mind hideg idők járanak, úgy hogy derék nyárban is benn a házban a mente melegít csak eltűrte az ember, ez az oka, hogy igen kevés, de felette savanyú bor termett az egész országba, úgy hogy 1741-ik esztendőtől fogva olyan savanyú borok nem termettek, mint az idén. Torokfájásba néhol most Karácson tájba nagy emberek és gyermekek, úgy himlőbe is a gyermekek igen halnak.

A pleuritisbe is igen kezdenek a tájba halni.

Áldott legyen az Úr, ki a mi sok bűneinket nem tekintvén a siralmas elmúlt ó esztendőt reménységünk felett való lelki testi békességben türehető állapotban, egészségben eltöltenünk engedé, sok gonoszok vettek vala

*) Az erdélyi muzeumban lévő példányban ez következőleg hangzik: Kaszáláskor esni kezdte, szüntelen ese.

minket körül, de az Ur volt a mi paizsunk, oltalmunk, erős kővárunk, kiben bátran nyugodtunk és semmi minékünk nem árthatott, egyéb szükséges javainkat is ő Felsége bőségesen kiszolgáltatta és az ő régen várt és óhajtott vig kedvének, kegyelmének ujj sugárral fényleni kezdett esztendeit mi rajtunk felderítvén, a mi homályban borult napjainkat tündököltetni kezdte. Áldott légyen az Ur, áldott légyen az Ur! Áldott mindörökké — Amen! Oh ne bánd meg Uram velünk közleni kezdett drága kegyelmedet, hanem a miképpen elkezdted, vigyed teljes tökéletességre. Adj oh Uram mi nekünk ujj és tiszta szívet, lelket, hogy tenéked tisztaságban szolgálhassunk és mi sok szomorú esztendeink után, melyekben láttunk sok bút és bánatot, áldj meg örvendetes esztendőiddel.

1759.

7-ma Januarii mentem a partialis és filialis székek celebratiojára Aranykutra, onnan visszajövén 13-tia resignáltam a főbirói hivatalt. Áldott legyen az én jó Istenem, ki azon terhes hivatalnak elviseelésére erőt, egészséget adott, ily nehéz és mostoha időkben is, és úgy vezérlett ő Felsége engemet, hogy kit kit érdeme szerént megbecsülvén, senkinek ártani nem kívántam, sőt tehetségem szerént szolgálni, mely okon az 1758-ban 28-ik 9-bris Sukon Celebralt Generalis szék alkalmatosságával az én hiveséges szolgálatomat a nemes vármegye recognoscalván az Generalis protocollumba (nem érdemlöttem ugyan) szép emlékezetet improtecolláltatt felöllem.

22-dik indultam bé M.-Vásárhelyre, 23 ebédre beérkeztem, 24. tabulae assessorii functioimhoz fogtam. Oh uram, kiben gyermekségmentől fogva biztam, légy segítségemmel énnekem és taníts, vezérelj engemet s minden gonosz ellen tarts meg és védolmez engemet.

24. Januar. indult a feleségem ki Vásárhelyről Kálba, onnan megyen Ajtára, hordozza az Ur Isten békével és jó egészségbe, tartsa meg őket, az én egyetlen egy szerelmes leányommal s minden hozzá tartozandókkal együtt.

27-ma kimentem estvére Kálba. 28. ott naplottam. 29. visszajöttem Vásárhelyre.

Mikor beállottam ezek voltak a méltóságos király táblán functioban levő tabularis urak:

Tabulae praeses:

B. id. Bánffy Farkas ur, magnanimus, affabilis, alázatos, szép elméjű, kegyes uri ember, az Ur Isten sokáig éltesse! Megholt in Anno 1761. 7-a Apr.

Itélő mesterek:

G. Nemes Ádám Uram, praeses lett 1762, megholt 1765.

Endes Miklós Uram, megholt 1761.

Domokos Antal Uram, maroszeiki fő-tiszt lett in anno 1771.

Actualis tabulae assessorok:

1. G. Iktári Bethlen Sámuel Uram, megholt 1767-be.

2. G. Tholdalagi László Uram.

3. G. Teleky Károly ur, resolváltatt B. Szolnoki főispánnak. 1763.

4. B. Szilágyi Sámuel ur, megholt 1771-be vizkorságba.

5. B. Corda György ur, de ez már resolváltatt Kolosvármegyei főispánnak, succedált helyibe Gróf Bethlen Dávid ur, quietált 1770-be.

6. B. Daniel Lórintz ur, ad quietem dimissus cum integro salario 1771-be, megholt 1772-be.

7. B. Henter Ádám ur, 1765 Csiki főkirálybíró lett.

8. B. Szentkereszti Sámuel ur.

9. Béli János ur, megholt 1767-be.

10. Székely Elek ur, megholt 1765. 6. Junii.

11. Mikes ur, aranyosszéki főkirálybíró lett.

12. Gáborffy István ur megholt 26. Dec. 1764.

Director:

Tolnay János ur, meghalt in Anno 1770.

Supernumerius assessorok:

1. G. Kornis Sigmund ur, quietált 1771.

2. G. Nemes János ur, 1764 maroszeiki fő-tiszt lett.

3. G. Teleky Ádám ur, megholt in anno 1764.

4. B. ifj. Bánffy Farkas ur, 1762 actualis lett.

5. B. Henter Sigmond ur, actualis lett 1755.

6. B. Kemény Pál ur, actualis lett 1768.

7. B. Bornemissza Pál ur, Csiki főtiszt lett 1761.

8. B. Jósika Imre ur, limitaneus kapitány lett 1764.

9. Donát Farkas ur, quietalt 1773-ba.

10. Berzenczei László ur, megholt in anno 1762.

11. Szilágyi Sándor ur, meghalt in anno 1761.

12. Én magam. Lettek utánnam supernumerariusok:

1. Gróf Kornis Mihály ur, 1763. resolvtatott kövári kapitánynak.

2. Máriási László ur anno 1759.

3. Miske János ur anno 1759.

4. Béli Mihály ur anno 1763.

5. Gróf Haller Antal ur anno 1763.

Gróf Kemény Farkas urfi.

(Folytatása köv.)

CONSULTATIO

Illustris Deputationis per suam Celsitudinem Principalem pro die 20. Mensis Aprilis 1689. in Arcem Fogaras indicta et celebrata, ratione persolutionis precii certorum Tritici Cubulorum pro necessitate Regni, per Sp. ac Magnificum Georgium Bánfi de Losoncz erogatorum.

Deliberatum

26 Apr.

Mivel hogi Banfi Gyorgi Uram ő Kegyelme az ennekelötte az nemes orszagnak nagi szüksegeben bizonyos számu köből búzátt erogaltatott volt, sub spe persolutionis precy cum ea assecuratione, hogi primum et ante alios a búzának az árra megadassék ő kegielmeknek, azért mostan concludaltuk, hogi azon búzának az árrát Generalis Commissarius Bethlen Gergely Uram de facto adassa meg.

1600 /. Ezer hat száz forintokat: ugy mindazáltal, hogi Bánfi G. Ur ő Kegyelme is

más becsületes embereket, kik is azon buza adásban részesek voltak, ugymint Toldalagi András ut supr. fl. 400, és Also János ut supr. fl. 800 de facto contentallya.

Ratione Restantium Contributionum universorum in Generalibus Regni Comitibus in Civitate Segesvar anno praesenti celebratis articulariter dispositarum.

Deliberatum.

Jól lehet a mi Kegyelmes Urunk ő nagysága a nemes orszagnak arról emanlatott szoros Articulusi szerént egy néhány izben paroncsolt az közelebb elmúlt segesvári Gyülésben, az ő Felsege vitézi számokra felvetett pénz, és mindenféle victualékbeli Contributioknak administratioja felől, de mind eddigis azok iránt sok fogiatkozások vadnak, mellyek miatt a Méltóságos Carafa General ő Nagysága egy néhány rendbeli igen szoros ordinantiaihoz képest a militaris executiotól minden nap, sőt minden órann is tarthatunk: mely sokaknak nagi károkkal következhető Militaris executionnak megelőzésire, és elfordítására vigiazván, a mi Kegyelmes Urunk ő Nagysága kegyelmes consensussából communi voto concludaltuk, hogi: valaholott, és valakik azon pénz és mindenféle victualékbeli Contributioknak megadásában, vagi beszolgáltatásában fogiatkozást tétetnek, s tesznek is, s valakik részekről, s a kik miatt ad diem 4 Mai mensis scilicet affuturi reájok nézendő pénz, és mindenféle victualékbeli restantia nem administralódik, tehát Crachium Regale bocsáttatik ki, és valakik részekről, s valakik miatt fogiatkozás comperiáltatik sine respectu personarum megfogattassanak, és méltó büntetésekre fogva tartassanak; ennekfelette az el nam távoztatható militaris executio is az olyanoknak jószágira dirigtassék de facto. In Oppido Fogaras, die 26 mensis Aprilis A. 1689.

Romai Császár eő Felsege Vitézi Commissariussir.

Római Császár eő Felsege némely innen kimenő, s némely onnan kívül bejövő Generali s hadai ki- és békisírására commissariusok rendeltettek ez szerint:

Haizler General excipiálására; Bethlen Sámuel ur.

Haizler General Regimentye kisérésére, Gálfi Pál, és mások.

Veterani General ur kisérésére Lippáig Keresztesi Samuel ur.

Veterani ur hada kisérésére Jofüig Tordai János, Mihalyf. Desfalvi Farkas ur, Radák István ur.

Castelli General hada kisérésére Jofüig Biró Jósa, és Kenosi Ferencz urak.

Hannover. fel Regimenttye Jofüig, Balo Matyás és Pekri Gábor urak.

Hannover. egész Regimenttye Jofüig, Boér Ferencz ur, Eperjesi Ferencz, Novaczki Sámuel, Fogai Gergely urak.

Herbeville General Regimenttye Csikban vagi Háromszékre, Bodossi Sigmund ur, Pokai Criplye István, Illyei Kozács István urak.

Magne General Regimenttye Barczára, Barcsai István ur és többeket Nal. ur rendelye.

Manczfeld General Regimenttye Szebenig, Baranyai Gergely ur, Olyvedi Daniel ur, Radnotf. Fülep István.

Artigleria kisérésére Jofüig, Horvát Miklós ur, Tordai Gábor ur.

Eő kegyelmeknek commissariusok és Patensek is expediáltattak az urak tetczése szerént való.

Az statiokbeli Commissariusról való dispositioról.

Mivel az eő Felsége hadai részéről igen siettetik az universalis computust, és az restantiák bészolgáltatását, végeztetett: hoga minden statiokbeli commissariusok az német commissariusokkal super erogatis vessenek számot' s hiteles computust csinállyanak super erogatis jux. Qu. factis; és az oda küldött Tabellában beirván subscribáltassák az Officirekkel, s Cossariussal, s magok is subscribálván külgyék pecsét alatt ide ante 7 Mai, magok is pedig ad 7 Mai Szebenbe cum plenario apparatu compareallyanak.

Inseráltatott az is, hoga az anticipato, az Segesvári Gyülésben lett pénzbeli administratioról való quietantiákat külgyék udvarhoz, és usque ad ultimum Januar. lett expensakat is computallyák, és in bona forma külgyék udvarhoz.

Haizler General Regimenttye statioiról, és Commissariussiról.

Haizler General Regimenttye statioinak bizonyos ideig rendeltettek: Kézdi Vásárhely, Bereczk, Lemhény, Polyan és Esztelnek: ide való Commissariusoknak pedig Henter Ferencz ur. Principalisnak, subordinatusoknak pedig, Konczei Mihály, kissebb Mihácz János, Kálnoki Thamás, Janko Péter, és Pocsa János uramék.

Haizler General hadai számokra rendelt zabról.

Haizler General hadai számokra kívántatván sub spe persolutionis zab Cub. 1200, concludáltatott, hoga Csikból Cub. 400, és Háromszékről Cub. 800, cessalyunk.

Karansebesbe szállítandó buzáról.

Komornik Commissarius ur. propositioja szerént szükségesképpen kelletvén Haczogról Karánsebesben buzát in summa Cub. 2000. szállittatni igirvén maga Komornik uram minden szekér tereh viteltől fl. 4, 4, disponaltatott per Commissiones: hoga Szász Sebesszék curr. 30, Szászvárosszék cur. 70, item Hunyad és Zaránd Vármegyék curr. 100 adgianak rendelvén Commissariusokat is az szekerek mellett kívántató provisorora; ugi hoga azon szekereknek fele része ad 7 Maii, fele része pedig ad 1 Junii compareallyanak Haczogon, és megrakodván indullyunk Karansebesbe.

Az Contributiok restantiai felhajtására rendelt exequutiokról.

Mivel sokszori parancsolattyára is az mi Kegyelmes Urunknak az eő Felsége vitézi számokra rendelt contributiok administratiojában sok fogyatkozások vadnak, melyek miatt félhető militaris exequutio bocsáttatik ki, sokaknak nagi károkkal; azért az oda feyleb leirt Deliberatio pecsét alatt kiküldetett szoros commissioval mindenfelé az kiknek illet, parancsolván az mi Kegyelmes Urunk eő nagysága tartozó maga alkalmaztatásáról: ennek felette

Beszterczére Kemény Boldisar uram.

Szászvárosra Gyulai Sándor uram.

Brassóban honnan megtudiak mennyi rest. az Varason, és mennyi az barczan legyen.

Szebenbe Macskási.

Segesvárra Büdöskuti.

Medgyesre Székely uram expediáltatott.
Szászsebes és Szeredahely székekre Daczó János uram.

Kőhalomban Almási Pál uram.

Nagi Sinkre Fejérvári uram, ugi hogi juxta patentium tenores az restantiát effectaltassák de facto.

Tüzure és esmeretlen emberekre való vigyázásról.

Szomoru példa lévén Brassó városa elégeése, mely volt 21 Apr. mindenféle parancsoltatott az tüzelő helyekre, tüzure, és esmeretlen emberekre szorgalmatosan vigyázzanak; hogi valamint az Brassó városa szomoru sorsa más helyeket is ne kövessen.

Az Banfi Györgi uram ő kegyelme buzája árráru.

Mivel Bánfi Györgi uram ő kegyelme etc. habet. supra.

Semsei László uram excessusiról Inq.

Semsei László ő Felsege bizonyos számu vitézivel általmenvén ez országon, sok károkat tétetett, tetszett azért Komornik Commissarius uram intimatiojából Inquiralyanak felölle, és comperta rei veritate satisfactio impendaltatik az damnificatusoknak; melyhez képest Csomafái Csernaton István rendeltetett Suki Pál uram mellé, hogi peragalyak az Inq., és reportalyak.

Nagy Pál uram propositioira.

Deliberatum.

Nagy Pál uram Bécsből való lejöveteli alkalmatosságával, szekere felveretvén holmi Jovai elpraedáltattanak, mellyek közzül, mivel egy óráját Lemhényi Rácz János Atyánkfánál tanálta meg; mi nekünk ugy tetczik azon Rácz János Atyánkfíát a jöendő ország Gyülésre ad sui expeditionem ammonoáltatta, mivel hogy azon egy alkalmatossággal elveszett, s praedált marháknak a hol egy része találtatik, a többit is de jure ott kereshetni: praetendalt köteleességi iránt pedig az jövő ország gyülésén leszen ő kegyelmének resolutioja, s contentatioja.

Szamos Ujvári Gyalogokról.

Az Szamos Ujvári fizetett Gyalogok

közül huszan, maradgyianak ott, és várják fizetések a honnan eddig vették, a többi jóiienek ide a mi Kegyelmes Urunk ő Nagysága Méltóságos Udvarába az ő nagysága szolgálattýára, s meg leszen fizetések.

Jöendő Ország Gyüléséről.

Jöendő Ország Gyülése ad diem 10. May Fogarasba determináltatott, melyre való Regále invit . . . tenora ez: Ez Haza szoros dolgai azt kívánván böcsületes Tanács ur hiveink megegiezett consensusokból teczczett szükségesképpen közönséges Ország Gyülését ide Fogarasi városunkban pro die 10. May Mensis affuturi indicálnunk. Hogi azért szegény Hazánk fenforgó szoros dolgairól közönséges teczésből minél jobb modalitással végezhesünk, parancsollyuk.

Az Somlyai és Csehi Praesidiariusok fizetéséről.

A Somlyai és Csehi Paesidiariusoknak az Colosvármegyei Perceptor által az Holdolságra felvetett pénzből egi hó pénz rendeltetett, a többiről a jöendő Ország Gyülésén leszen contentatiojok.

(Folytatása következik.)

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

APAFI MIHÁLY LEVELEI Czegei Wass Jánoshoz. (1671 és 1673.)

I.

Michael Apafi Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium Regni Hungariae Dominus, et Siculorum Comes.

Generose fidelis nobis dilecte, Salutem et gratiam nostram.

Mivel az váradiaknak nyughatatlanságokra az fővezérnek ő nagyságának oly parancsoltatja érkezett hozzánk, melyben az országnak nagy részit kívánja, hogy mindjárt kezünkől kibocsássuk, és soha az haza közit hozzá ne tartsa, az haza nem miénk, hanem Kegyelmeteké lévén, magunktól arra választ sem akarunk adni, hanem szükségesképpen kételenítettünk Kegyelmeteket convocáltatunk, poroncsolván kegyelmesen és serio, édes hazánkhoz való szeretetére duodecima praesentis fejérvári városunkban jelen

lenni el ne mulassa, ebben pedig Kegyelmed az articulusban specificált poenát ne respectálja, hogy oly rövid terminust tettünk is fel, ne difficultálja, hanem viseltessék édes hazája szeretetétől, mivel veszedelem forog az dologban, s sőt ne bizzék senki édes hazájához, feleségéhez, gyermekéhez, ha az dolog jó karban nem állittatik. Azért szükséges Kegyelmednek az praefigált napon és helyen fogatkozás nélkül compareálni, kereszténi kötelessége s hazájához való szereteti azt kívánja. Secus sub poena in Articulis quoque expressa minime facturus. Datum in Civitate nostra Alba Julia, die 3 Octobris Anno 1671.

M. APAFI m. p.

Külczim: Generoso Johanni Vas de Czege etc. Fideli nobis dilecto.

(Eredetije a gr. Wass család czegei levéltárában.)

II.

Michael Apafi Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Generoso fidelis nobis dilecte, Salutem et gratiam nostram.

Istennek ő Felségének buzgó hálaadásal tartozunk Kegyelmetekkel együtt, hogy midőn a körülöttünk levő hatalmas nemzetek, ennek a jelen való esztendőnek egész forgásában, egymás ellen való fegyverkezésekben hallottuk lenni, Isten bennünket Kegyelmetekkel együtt e kédiglen csendességben megtartott, mely csendesség hogy Isten kegyelmességéből továbbá is Kegyelmetek között virágozhassék, szívből kívánjuk. Azonban elközelítvén a szokás szerint a generalis gyűlésnek is ideje, meg akartunk ez iránt is Kegyelmetekhez való fejedelmi kötelességünknek felelni, rendelvén annak napját ad 18. proxime futuri mensis Novembris Fejérvári városunkban lenni. Mínek okáért kegyelmesen parancsoljuk Kegyelmednek, az feljebb specificált napon és helyen legyen jelen, végezhesünk illendőképpen a haza megmaradására, annak állapotjáról minden jót. Annak felette a minémü perek gyűlések alatt szoktak elővételni, azok is agítáltatni fognak. Secus sub poena in Articulis expressa

minime facturo gratiose propensi manemus. Datum in Civitate nostra Alba Julia, die 18. Octobris Anno 1673.

M. APAFI m. p.

Külczim: Generoso Joanni Vas de Czege etc. Fideli nobis dilecto.

(Eredetije a gr. Wass család czegei levéltárában.)

KÖLCSEY FERENCZ HALÁLÁRÓL.

Közi: K. Papp Miklós.

A magyar irodalom e koszorus bajnokának haláláról a leghivebb adatot azok adhatják, kik őt szeretettel ápolták végperceiben.

Ezek közé tartozik Kölcsey Antonina, kit Kölcsey Ferencz határtalan gyöngédséggel szeretett. Az itt következő két levél b. Wesselényi Miklóshoz, Kölcsey benső barátjához szól. A zsidói gazdag levéltár adataiból már közöltem Kölcsey Antoninának egy levelét e lapokban, mely élénk világot vet azon viszonyra, mely e kedves nő és b. Wesselényi között volt. A báró atyai gyöngédséggel halmozta el Kölcseynek e szellemes kis rokonát, s az viszont a tisztélet legnemesebb érzelmeivel ragaszkodott Wesselényiben bátyja hő és igazi barátjához.

Az alábbi sorok nem csak beces, de egészen hiteles adatokat szolgáltatnak irodalomtörténetünkhez.

I.

Cseke Auguszt. 26. (1838.)

Méltóságos Báró Ur!

Alig tudom gondolatimat annyira rendbe szedni, hogy Nagyságodnak a mi, az emberiség és haza veszteségét tudtára adhassam; de kötelességemnek én tartom ezt tenni Nagysádnak, és így kénytelen vagyok kimondani; Kölcsey Ferencz bátyám nincs. — —

Még az nap, midőn Nagyságod elutaza tőle, némi változásokat érzett magába, de mivel így máskor is volt, s mivel igen erős természetűnek hívé magát, nem ügyelt arra. Másnap Augusztus 16. Gyarmatra repositiora volt kénytelen menni, s ez utjába nagy zápor eső verte meg, és Gyarmaton le is feküdt, alig végezhetvén el biráskodási hivatalát, 17-kén estve ismét ithon volt, s éjjel hideg-

lelése, mely másnap is tartott. Ekkor még előadhatá nekünk gyarmati biráskodását, s néhány tréfácskákat s elménczkedéseket is vegyithete elbeszélésébe. E hónap 19-kén vasárnap, felöltözött, s bár gyengélkedő, de vidám volt. Másnap ismét hideglelése vala, sokkal nagyobb az előbbieknél. Ekkor már kevesebbet de még igen szépen beszélt, másnap betegsége nehezebbülván orvost — Tamásit — hozattak neki. Most kiviláglott, hogy szegény kedves bátyámnak forró láza van, s pedig igen veszedelmes, mivel nagy gyomor-fájással van összekötve. Nem sokára kimondá az orvos, hogy lehetetlen életét megtartani. Minden lehető próbák elővételtek, de hasztalan, kedves bátyám e hónap 24-kén 10 órakor kimult. Lehetetlen a szegény most igazán özvegy és rohamok keserveit elmondanom. — 25-kén e hónapnak tették sirba. — Most nincs már tárgy miért Nagyságod Csekét meglátogassa.

Nagyságod, ki esmerte és szerette őt, meg fog nekem e zavart irásért bocsátni, miért képzelni fogja fájdalom mérhetetlenségét. Többeknek is meg akartam írni e veszteséget, de most lehetetlen. Magamat Nagyságod kegyeibe ajánlván

vagyok

Sept. 6-án 1838.

mély tisztelője
KÖLCSEY ANTONINA.

II.

Csekén October 24. 1838.

Méltóságos Báró Ur!

Drága levelét N.-Károlybul vettem kibeszélhetlen érzések között. Azon hangján vala az a részvétnek irva, mely a veszteséget szenvedett szívnek olly jól esik, éreztetvén vele, hogy vagynak olyanok, kik osztoznak fájdalmaiban. Nagyságod kegyét, mellyel megbecsülhetlen sorai által bódogita, nem lehetek szavakat megköszönni; részvétéért pedig keresni sem akarok tudván, hogy Nagyságod is egyik leghűbb barátját temeté elhunytunkban a sirba, s mert úgy vélem részvétért hálát mondani nem lehet.

Méltóztassék Nagyságod szülőim mély tisztelőtét elfogadni, méltóztassék engem kegyeibe megtartani, és elhinni, hogy Nagysá-

god s kedves átszenderültünk emlékét mindég talismanként őrzendi keblében.

Méltóságodnak

legalázatosb tisztelője

KÖLCSEY ANTONINA.

LEMÉNYI JÁNOS, FOGARASI PÜSPÖK levele Br. Wesselényi Miklóshoz 1848-ban.

April 14. Pest.

Méltóságos Báró Ur!

Nagyságodnak Karika nevü birtokát mind kormányom alatti Egyház-megyét megkívántató tulajdonokkal biró lelkészszel elláthatni azon lelkészi állomás üreségbe jövelele oltá tartozó kötelességem szerént gondos voltam, hanem hivatalom bár mily szigorúsága a szenvedőknek lehető megvigasztaltatását is igényelvén, vártam az időtől, hogy a lelkész-kedésre elkészült de még nem alkalmazott nevendékeim közül valamelyik az ottani két özvegy s azért szerencsétlen lelkésznök egyikének hajadon leányát nejjél venni határozván el magát, fogja tőlem kérni az azon lelkészi állomásrai alkalmaztatást, hogy így a szegény özvegyeken, és árváikon is segítve legyen, — de mind eddig ezen jó szándékom meghiusitva maradván; már a hivek lelki szükségeinek hivatali rendelkezésemet közelebről igényelte tekintetéből, és Nagyságod megtalálása következtébe nem fogok késni azon állomást annak javadalmaihoz mért kiképzetségü lelkészszel bétölteni.

Másik része Nagyságod mult hó 26-ról kelt, és általam folyó hó 2-kán tisztelt levelelének a bizadalom hangja, mellyel Ngdtól megtiszteltetni szerencsémnek tartom, — és hasonló bizadalommal sietek nyilatkozni Nagyságodnak, miszerént főgondoskodásom lévén mindenkor a haza szent ügye, a jelennek esemény-dús, s néhol magasztos, de, mint-hogy a jövődöt kibontakozásaiba a titok leple fedí el szemeink elöl, reánk nézve eddig kétes és azért aggasztó körülményei között magam is a rendfenntartás, függés és béketüréstől hiszek várhatni malasztokat, s ennél fogva a népnek csendben megtartása eránt körlevelek által megtettem papjaimhoz a szükséges utasítást, — s reméllem is hogy e nép, mely a néki sokszor tett ígéretek által táp-

lált reményébe mind annyiszor megcsalatkozott, most is, csak igelegén ármány ne zavarja mellékes érdekek kivívására békeszerető jellemét, békén várandja el az illetőknek az időszellemébeni jövődjé jobb sorsa feletti határozását, — melyre nézve midőn Nagyságod hatalmas szózata harsogott legelső ez hazában; — Nagyságod közremunkálása — meg vagyok győződve — legnyomatékosabb, s következőképpen a hazának, a jelennek igényei értelmébe üdvözölő leend. — Mire midőn állandó egészséget és erőt kívánok, uri kedvéseibe ajánlott, nagy tisztelettel maradok

Nagyságodnak

Balászfalván Április 4-kén 1848.

alázatos szolgája

LEMÉNY JÁNOS m. p.

fogarasi püspök.

Külczim: Hadadi Méltóságos Báró Wesselényi Miklós Ur Eő Nagyságának egész tisztelettel.

Brédfelé

per Debretzen

Pest.

Pest vagy Posonyba.

AZ N-ENYEDI IFJUSÁG LEVELE

Br. Wesselényi Miklóshoz (1838)

Méltóságos Báró Ur!

Irtódzék bár valaki a nemzetiség szent nevezetének csak említésétől is, gyűlölje a hont, sőt átkozza meg a pillanatot, melyben emberré lett; még is midőn az ezekkel mérőben ellenkező felsőleges érzeteket a jelesek tetteiben nagyszerűleg létre hozva, megvalósítva, látja: — ellenállhatlanul lobban fel keblében az emberiség, hon, s nemzet iránti forró érzet, s előbbi hitét megtagadva, eddigi önje lesz gyűlölete s irtózási tárgyává. Hát, ki méltányolni tudja a szerencsét, mely őt emberiség, hon, s így nemzet tagjává kente, boldogságukat munkálódóvá; ki igazán érzi, mit ezek iránt éreznie, s teszi, mit tennie kell — milly lángolóvá lesznek érzései, milly minden akadályokat legyőzni képsé munkássága? -

Hogy milly érzetekre gyuladt ifju keblünk — kik pirulás nélkül ez utókhöz, számáljuk magunkat — midőn hirlapjainkban, elv

s szellemi különbség nélkül mindenikben Budapest iszonyú inségét olvasva — a köztársaság hordó duna sodró hullámai között Méltóságodat, közemberi erőt felülmuló munkássággal, védangyalként megjelentnek hirdetve látók: ezt szókbán kifejezni képesek nem vagyunk. S fáj, hogy mi gyöngö sajkások a nagy Wesselényi szabadító naszádján segílyt halálvészben süllyedező honfitársainknak emberi érzés-vezérelte erőnkkel — melylyel többet tehetünk vala — nem nyújthatánk.

A csapás megesett; a kár megvan; — de a jaj nem hangzott el pusztán: s a nagyenyedi collegiumbeli ifjúság is csekély erejéhez mért csekély mennyiséggel: 540 az az: öt száz negyven magyar forinttal járul a nemzeti seb irját növelni. Bár nem szabad a szent omlakédek között örvideni, s még is örvid — — örvid, ha bár csak egy könycséppet száríthat is fel a nagy tengerből; ha bár észrevétlen kicsinyével, alig egyébbel, mint jó érzéssel, járulhat is a nemzetiség s haza megrongált oltárához; mellynek odatételére kit kérhetne fel a közbizalom mást, mint egykori tisztelt Előjárónkat, érzéseinkben most is azt, kit inkább mint a nagy Wesselényit, kinek háromszor huszonnégy óra alatti küzdését a duló elemmel nem látók ugyan, de hallottuk a megszabadítottak hálahangjait, s azt távolból a legforróbb részvét sohajtásával kisértük. Vajha új élet nőne fel az omladványok bús kódarabjain, vajha ne messze nyulna azon idő, melyben így kiálthassunk fel: „Él magyar — áll Budapest! s napként szórja mindenfelé sugarait, nemzeti dicsőség- s közértelmesség-, vagyonnosság- s közjólét-tenyésztendőket!!

* * *

Könyörgünk Méltóságodnak, méltóztat ezen 540 magyar forintot a budapesti károsultak felsegállításukra, illető helyre beadni. — Melly őszinte kérésünk mellet magunkat Méltóságod kegyébe ajánlottak vagyunk

Méltóságodnak

Nagy-Enyed, Tavaszutó 12-én 1838.

örök tisztelői

REF. COLLEGIUMBELI IFJUSÁG.

A B. WESSELÉNYI CSALÁD zsibói levéltárának irodalmi kincsei.

Klauzál Gábor levele.

Pozsonban Május 22-kén 1844.

Kedves Barátom!

Utóbbi levelem óta G. Károlyné anyira hatott Atomirra, hogy ő mint ide zárt levelébül bővebben értheted azon esetre, ha te lemenetelét még most is kívánod s beteginek állapota engedni fogja, magát a leutazásra késznek nyilatkoztatja, előbb azonban mint sem elindulna tudni óhajta állapotodat úgy azt is, hogy akarod e még hogy hozzád lemenjen — arra, hogy most azonnal leutazék nem valánk képesek ötöt bírni. — Én a f. hó 24-kén lemegyek Szegedre-s ott mintegy két hetet fogok tölteni. Bezerédy is, ki igen köszöntet elmegy néhány nap mulva három hétre Tolnába, — azért ha Atomirt lekívánod irj távollétünkben vagy egyenesen nékie, vagy Beóthynek, ki folyvást itt marad, Adja az Ég, hogy soraim javulásban találjanak! szivből ölel tisztelő hű barátod.

KLAUZÁL GÁBOR.

Bajza József levele.

Méltóságos Bátor!

Nyelvünk a hazában terjedvén olvasóink száma is napról napra nevededik s könyveink mindig jobban kelnek, a minek intellectualis előmenetelünkön felül azon haszna is van, hogy könyveinket lassanként belsőleg becsebbé, külsőleg pedig díszesebbé tehetjük. Ez ok indita engem arra, hogy az Aurorát eddigleni kiadója kezéből — ki reá nagyobb gondot fordítani fősvény vala! — elvévén, ifjabb Killian György könyvárosnak adjam, a ki kész kevesebb haszonnal is megelégedni, csakhogy a nemzet kezébe valami díszeset adhasson. E-szerint az 1834-diki Aurora képei a bécsi és carlsruhei legjobb metszőktől lesznek készítve, nyomtatása pedig úgy rendelve, hogy az angol Nefelejts nevű zsebkönyvhöz hasonlítson, mely célra a budai kir. universitas frankfurti betűket fog rendelni. Így a könyv felékesítésére minden fog

tétetni, hogy ne csak eddigleni almanachjainkat meghaladja, hanem a külföldiek mellett is becsülettel megállhasson: azonban törekedéseim nagyobb sikerülhetése végett Nagyságodhoz kell folyamodnom egy alázatos kérelemmel, melly ebből áll: Engedje meg, hogy az 1834-diki Aurora elébe Nagysád képét adhassam. Ez nem példátlan dolog, mert hazánkban, valamint külföldön is, több élő férfiak képei adattak s adatnak koronként, s az utósó Aurorában nevezetesen Fáy András-képe áll. A Nagysád képe közérdekű lesz a hazában s igen kedves adomány számos tisztelői s baráti előtt; a mi pedig az én csekélységemet illeti, ha Nagysád kéresemnek engedni fogna, engedelmet író pályám egyik szebb jutalmának tekinteném.

Nagy reménységem van, hogy Nagysád, ha okaimra nem is, az ügy miatt legalább, nem fog kívánságomra tagadó választ adni, és így bátorkodom egész bizodalommal kérdeni, meg vagyon e Nagyságod elégedve azon képével, melly gróf Széchenyinél van? Én azt hiszem, hogy ezen képen Nagysád jól van találva s ezt lehetne másoltatnunk a metsző számára, valamelyik ügyesb bécsi művész által. Ha azonban Nagysád nem volna megelégedve az említett arczképpel, eredetileg rajzoltathatók azt Enderrel, vagy más jeles rajzolóval. Mi a metszőt illeti, az iránt megnyugtathatom Nagysádat, hogy a kép kontár metsző kezébe nem fog kerülni, s ha például Stöber Ferencz (sok munkái lévén) el nem vállalhatná, vagy Rahlnek, vagy Weisz Dávidnak, kik mind jeles művészek fognak adni. Gróf Széchenyi, ki szinte igen örülne Nagysád képének, ajánlotta magát, hogy a rajzolatra maga is fel fogna ügyelni, hogy így minél jobb képet adhatnánk.

Ismétlem a kérést s könyörgök Nagysádnak, ne tagadja meg tőlem azt, a mivel mind barátnak, mind hazafitársainak bizonyosan sok örömet teend. Egyéb iránt vagyok

Méltóságodnak

Pest, Mart. 20-d. 1833.

alázatos szolgája
BAJZA JÓZSEF m. k.

Ujházy László levele.

Budamért, 26. 1847.

Wesselényi Miklósnak
áldást és üdvét.

ÚJHÁZY LÁSZLÓ m.p.

Vártam sokáig' nekem igen kedves ígéretü, — s bővebb tartalmu leveledet. — Nem jöve. — Vagy nem érkeztl reá, vagy tán el is veszett utjában. De, — sem egy, sem más ok nem jogositana engem további hallgatásra, s így örömet szakitom félbe: a távolból is hozzád; — mert rövid az élet, s hosszú az élet utáni ür, s amazt kell felhasználni a kedves viszonyok gyakorlása által, nehogy emez országon túl még az élet terén is kiterjeszkedhessék.

Kedves lessz nekem ismét valamit halani atyai örömeidről, hogy nevednek két kis fiaid, — kiknek egyikéhez már nemi jogom is — test s lélekben, — kedélyes nőd miképpen osztogatja hiven gondjaid a szeretett férj és jó gyermekei közt — jár e egészség s testi gyakorlás kedvéért most is néha vadászni, s az utóbbi farkas megejtése után neki bátorodva nem készült e medve elleni harcra is?

Én viszont családom eseményei között azt hozhatom föl, hogy Farkas fiam, ki tavaly szerencsés volt velem nálad lehetni megyémbeli egyik követségi irnokul elválasztva, most Posonyba tanyázik, hol magát egy részről komoly tanulmányoknak adva át, más részről az országgyűlési vitatásokat éber és szorgalmas figyelemmel kísérve, nekem mindég érdekes közleményekkel szolgál, kiemelve leginkább a hongyülésnek azon belső mozgalmait és szellemi állását, miket leirni és taglalni nálunk nem a hirlapok körébe tartozik. — Minden betűje azt mutatja, hogy e fiam leend örököse elveimnek, — ebbe természetesen hizik atyai lelkem, — s te barátom a barátság engedékenységénél fogva bocsásd meg az öreg atyának e hiv vallomást, — e szülei gyengeséget.

Ő írja utolsó leveleiben, neheztelnek az új nádorra, ki egészen bele szokott már az osztrák absolutizmus minden eszméibe, — a maradiak meglúttjei, az ellenzékiek iránt elzárkozottan idegen. Végre is csalatkozni fog a nemzet, — s kár volt a tomboló öröm,

— dob s czimbalom szóvali választás. — S én azt mondom, legyen egy főherczegnek akár mi jeles, kitünő egyénisége, — de egy alkotmányos szabad nemzetet csak sajnálni lehet, melynek választási köre oly szük, bizalma saját fiaihoz oly kevés, hogy első tisztviselőjét uralkodói házából választani hajlandó legyen; — s így ura van kettő, de tisztviselője nincs.

Az adó is meg van már tehát kettős alakban, — azon ragasz, mely magyar ország testének külön vált tagjait egybefoglalandja, — s így a dolgozó karok nem lesznek többé késztetve lázadást forralni a fő vagy gyomor ellen, a mint ez a mesében meg vagyon írva. Mire ugyan Kossuth önkintes vallomásábani szava szerintén szintén elmondhatnók: de ez nem mese ám. — És a hadi adó csakugyan még elmellőztetett. Véleményedet e részben ismered a-közlött e tárgyú levélnél fogva, s így hinni fogod, hogy nem bosszantott bukása. De azért politikus hitem e cikelyére nézve még nem vagyok nyugott lelkiismeretben, — erősen óhajtom tudni véleményedet is, hogy vagy erősödjék hitem a helybénhagyás által, vagy kényszerítsen a czáfolat újabbi védokok keresésére.

Azomban, adó s effélék, mint semmi, — mert hiszen ezek a várakozás tört útján jövének létre — az adrese, történetéhez képeest. Letétele vélekedésem szerint a legnagyobb győzelem, melyet valaha a magyar ellenzék a tömjénező szolgálai párt felett vitt ki; — mert adressét föl nem küldené sokkal szigorubb rosszalása a kormány teteteinek, mint a panaszszal vegyes fölirat. Ez mesteri fogás volt, melyet Kossuthnak eléggé nem köszönhetjük. Ezen történet olyan riadó erővel hatott lelkemre, — s első pillanatban azt mondám: látom, élünk még. Mert ha alkudozásba bocsájtkoznak, s végre is a főrendek valami édes hangú formulázása elfogadtatik, akkor vége a hongyülés erkölcsi hatalmának. — De ám ezekből kitezik, mily fontos dolog a rendi tábla, kezdeményi joga. Mít ő, — nehogy egészséges itéletből mérget készítsenek, — eltemetni kéntelen; azt az oligarchianak minden büszke hatalma többé létre hozni nem képes.

Késő már az óra midőn e sorokat írom

s így engedj megállapodnom e tárgy mellett, hogy jó álman is legyen, mert azon gondolat közt fogok elszenderülni, hogy velünk még is büszke kényük szerént nem bánhatnak. S időm szerintin neked is jó éjjet kívánok, de ha levelem más időben érkezend, vedd ezt jó reggel vagy napi kíváratnak is, — mert hiszen tudod az idő minden percei csak jó kíváratokkal telvék irántad. — Isten áldása legyen veletek.

Gr. Batthyáni Lajos levele.

251. szám.

A ministereknök

báró Wesselényi Miklós Közép-Szolnok vármegyei főispán urhoz.

Folyó hó 26-dikán kelt levelében a ministerfiumhoz intézett abbeli kérdésére nézve: vajjon a közelebbi magyar országgyűlésen a visszszakapcsolt részekből a most Kolosvártt jelen lévő követek közül jelenjenek-e meg annyin mennyit a törvény megkíván, vagy

pedig új követek választassanak, — sietek főispán urat a ministeri tanács határozata következtében értesíteni: miszerint a ministerium az ellen, ha talán a már megválasztott követek fognak a magyar országgyűlésen megjelenni, részéről semmi kifogást nem teend, — a választás módjára nézve azonban azon kívül, mit a törvény rendel, semmi szabályozó utasítást nem adhat; — nem kis mértékben óhajtván egyébaránt, hogy ezen kérdés megoldásában az ottani lakosok közt minél csekélyebb surlódás idéztessék elő.

Pest, május 31-kén 1848.

BATTHYÁNY LAJOS.

Külczim: 251 szám. A ministereknöktől.

Báró Wesselényi Miklós Közép-Szolnok megyei Főispán urnak.

Hivatalból. Sürgöny nyel.

Zilahon

Küldetik tovább

Kolosvárra.

EGY SZEMTANU PETŐFI HALÁLÁRÓL.

Lengyel József ur, sz.-kereséturi járási orvos, ki annak idejében a „Vasárnapi Ujságban“ a Petőfi halálára vonatkozólag a leghitelesebb adatokkal ismertette meg a közönséget, most ujabban olvasván a „Kelet“-ben megjelent Lázár Albert féle meséket, lapunk egyik munkatársának a következő sorokat írja:

Kedves Öcsém!

Valahányszor az utóbbi időkben Petőfi haláláról a lapokban közleményeket látok, a boszuság mindig elfut, — mert látom, hogy ha minden történetet eként irnak meg, összes történelmünk nem egyéb, mint egy óriási hazugság. — Más lapok után a ti lapotok is

megemlékszik a 25 éves halál forduló napján a halál lehető körülményeiről, s a Kelet után Lázár Albertnek egy nyilatkozata bejárta az összes magyar sajtót, de erre a tegnapi számában lapotoknak — más lapok után — N.-Kállóból egy levéltöredék jelent meg, mely ide vonatkozólag helyesen czáfol, de az is nagyban téved, a mennyiben a helyi ösme-retről fogalommal sem bir, s egyéneket, s helyet szerepeltet, kik oda épen nem illők. — Én mikor Petőfi halála szóba jött, a Vasárnapi Ujságban két közleményt irtam ide vonatkozót, s figyelemmel kísérvén a nyilatkozókat, a téves állításokat czáfolni törekedtem. Végre azon meggyőződésre jöttem, hogy legutoljára Petőfit senki más nem látta, s nem is láthatta mint én. Azonban mert a V. Ujság

akkori szerkesztője Pákh Albert, mihelyt egy tudósító által kisüthetette, hogy Petőfi fegyverrel kezében esett el, azon megjegyzéssel zárta be a további kutatást, hogy már elég. Petőfi fegyverrel kezében esett el, s így nem csak költő és hazafi, hanem hős katona is volt! Hogy miért kellett neki okvetlen karddal kezében elesni, hogy hős lehessen, azt soha sem tudom kitálatni. — Elég az hozzá, hogy ez Pákhnak rögeszméje volt. — Ámbár én határozottan állítottam, s állítom ma is, hogy még oldalfegyver sem volt ráövezve, de mert láttam, hogy e rögeszmével szemben hiában küzdök, elhallgattam akkor, s csak később emlékeztem meg a Honban egy tárcza-közleményemben, mikor egy hóbortos azt vetette volt a világba, hogy Petőfi talán a siberiai bányák hurczoltatott s ott még életben lenne. — Sem időm még kevesebb kedvem a közlelbi közleményekre reflectálni, de még sem állhatom meg, hogy legalább neked annyit ne írjak, a mennyi a való, hogy ha abból jönnek látnál hevenyében valamit kivonni, ne essék időszerűtlenül. — Az utóbbi közleményekből valótlán, az alábbi. —

1) Lázár Albert gróf ott volt ugyan a segesvári csatában, de Fejéregyházán benn a falu között a b. Gamerra társaságában a fogadó előtt, egy kis pony lovon, s a csapatok szétrobbanása alkalmával nem volt csatavonalban. — Én őt utolértem, [hogy épen mely ponton, nem emlékszem. — Az én lovom más nap ezen futtatás miatt megdöglött. — Lovas a hátam megett sehol sem volt más mint orosz uhlánus, még a podgyász szekerek is Héjjasfalvánál jártak azelőtt. — Én Petőfivel Fejéregyház alsó végén a patak hidja mellett állottam, ő gyalog, én lóháton. — Innét indulunk mi ketten futni, akkor mikor már a lovasság a hátunk melletti utcán rég elfutott, s Bem is más oldalról futásban volt. — A Bem futására Petőfit én figyelmeztettem s csak miután azt látta, indult meg. —

2) Daczó Bémet először a fejéregyházi Haller sirboltnál vágta ki az uhlánusok közül egy szakasz huszárral, s azután a mint Héjjasfalva végéhez értek, hol a podgyász szekerek az utat eltöröszolták volt, védett má-

sodszor, s ott a falu végén vágatott le Daczó. — Ezen védelem ideje alatt menekült Bem egy tövis-kerten keresztül, s nem a héjjasfalvi hid mellett, hol a védelem állittatik, hanem a somogyi utcán befutva lóháton, a malom árkán akart keresztülgázolni, de mert lova az iszapba belédölt, maradott ott, mert a fél lábát a ló oda nyomta volt. —

3) Nem 3 Würtemberg huszár, hanem csak egy budai születésű Törzsök Pista nevű huszár volt az, ki az öregot megtalálta s Kereszturra hozta. — Ezt bizonyosan onnan tudom, mert estve 11 órára, mikor engem itt mindenki oda veszettnek hitt, a piacra hazakerültem. — Itt étették a huszárok lovaikat a piacon pányvázva. — Én a Novák boltja előtt ültem; s nevezett időben egy huszártiszt lépett elő ezen szóval: fiuk ki jön velem, hogy az öregot élve vagy halva visszahozzuk. — E szóra vagy 30 legény ült nyeregbe. — Már indulóban voltak, mikor egy hang kérdi: hát ti hová készültök? — Megyünk az öregért vala a válasz. — Ne menjetek volt a felelet, mert én elhoztam. — De nincs-é itt egy orvos valahol, mert az öregnek rá szüksége lenne, kérdé ugyan az? — Itt vagyok feleltem, s véle mentem vezetéken vitt lova mellett, tőle a Macskási udvarig menve tudtam meg nevét, hogy Törzsök Pista, budai fiu, Würtemberg huszár, s ő is a malomárkot néhol ellepő berekbe vetődven, kereste a gázlót holdvilágnál. Egyszer nyöszörgést hall, s a mint a nesz felé tart, az iszapban megpillantja a Bem nemez kalapját, az abban mindig lengő hosszú fehér tollal, a mint azt az esti szél lengeti. Ráösmert, nagy bajjal kivonta; Bem lova oda veszett, de őt saját lovára segítvén vezetéken hozta lépésbe idáig. Én azon éjjel Bem mellett voltam, sebet békötöttem, reggel egyfelől én segítettem szekérre.

A Zeyk Domokos halála körülményei egészen mások, az a bevégzett csata után történt, azt nem látta magyar, annak körülményeit később beszéllette el báró Heythe. — Ezt én elég körülményesen megírtam volt a V. Ujságba.

Hogy a kállai levél írója a csatában volt, nincs kétségem, de abban is bizonyos vagyok, hogy gr. Lázár, a mit beszéllett csak mások után beszélhette, mint a felől nálam is beszélt, mert az ő ottlétéről nekem is van tudomásom.

LÉNGYEL JÓZSEF.